

ACTA MVSEI APVLENSIS

APULUM LIX

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL TIBERIU RUSTOIU

Colegiul editorial

RADU ARDEVAN - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

NIKOLAUS BOROFFKA - Deutsches Archäologisches Institut, Berlin

HORIA I. CIUGUDEAN - Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia

SORIN NEMETI - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

CHRISTOPHER F. E. PARE - Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz

ZENO KARL PINTER - Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

IOAN CAROL OPRIȘ - Universitatea București

AUREL RUSTOIU - Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca

CRISTIAN SCHUSTER - Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”,
București

Colegiul de redacție

RADU OTA - redactor șef

CRISTINEL FÂNTÂNEANU - secretar de redacție

SIDONIA PETRONELA OLEA - membru

CRISTIAN IOAN POPA - membru

ADINA BOGDAN - membru

GEORGE BOUNEGRU - membru

FLORIAN MATEI-POPESCU - membru

ANCA TIMOFAN - membru

Adresa de corespondență:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

510010 ALBA IULIA

Str. Mihai Viteazul, 12-14

Tel. 0258/813300

Mailing address:

NATIONAL MUSEUM OF UNION

RO – 510010 ALBA IULIA

12-14, Mihai Viteazul St.

Tel. (+40) (258) 813300

revista.apulum@yahoo.com; www.mnuai.ro

© 2022 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

LIX

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

MMXXII

Tehnoredactare: RADU OTA
Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA BOGDAN
Corectură: IOANA-DANIELA TRIF
Textele nepublicate nu se restituie

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

STUDII ȘI ARTICOLE – STUDIES AND ARTICLES

ARHEOLOGIE & ANTROPOLOGIE

SABIN ADRIAN LUCA, RALUCA MARIA TEODORESCU, FLORENTIN PERIANU, OANA GĂZĂ, MIRELA MIHON, DORU PĂCEȘILĂ, Date cronologice absolute rezultate în urma analizei radiocarbon a unor morminte de înmormântare din săpăturile preventive de la Turdaș – Luncă (2011-2019) (culturile Turdaș și Petrești) <i>Absolute Chronological Data Resulted from the Radiocarbon Analysis of Some Burial Graves from the Preventive Excavations from Turdaș – Luncă (2011-2019) (Turdaș and Petrești Cultures)</i>	1
HORIA I. CIUGUDEAN, COLIN P. QUINN, CLAES UHNÉR, Considerații privind evoluția culturii Coțofeni în lumina noilor date radiocarbon <i>Considerations Regarding the Evolution of Coțofeni Culture in the Light of New Radiocarbon Dates</i>	23
VITALIE BÂRCĂ, Pătrunderea și așezarea primelor grupuri de sarmați în Câmpia Panonică. Câteva considerații și observații <i>Entry and Settlement of the First Sarmatae Groups in the Pannonian Plain. Some Considerations and Notes</i>	55
DAN GEORGE ANGHEL, CRISTIAN TITUS FLORESCU, RADU OTA, CLAUDIU TĂNĂSELIA, Cercetări arheologice în <i>canabae/municipium Septimium Apulense</i> , sectorul estic <i>Archaeological Researches in canabae/municipium Septimium Apulense, the Eastern Sector</i>	129
MARIUS GHEORGHE BARBU, ANDREI GONCIAR, O reprezentare antropomorfă descoperită la Rapoltu Mare – <i>La vie</i> , jud. Hunedoara <i>An Anthropomorphic Representation Discovered at Rapoltu Mare – La vie, Hunedoara County</i>	213

CRISTIAN MLADIN, GEORGE BOUNEGRU, <i>SILVANUS REDIVIVUS</i> – Redescoperirea unei plăci votive romane de la Apulum <i>Silvanus Redivivus – Rediscovery of a Votive Roman Plate from Apulum</i>	221
GABRIEL BALTEȘ, ADRIAN BOLOG, RAUL TRIF, Un mormânt princiar din epoca migrațiilor, descoperit la Alba Iulia <i>A Princely Grave from the Migration Period, Discovered at Alba Iulia</i>	231
CĂLIN COSMA, Ceramică lucrată la roată cu turație rapidă din pastă zgrunțuroasă, descoperită în cimitirele din secolele VII-X din vestul României <i>Fast Wheel Pottery from Coarse Paste Discovered in the 7th-10th Century Cemeteries of Western Romania</i>	253

RESTAURARE – CONSERVARE – INVESTIGAȚII
RESTORATION – CONSERVATION – INVESTIGATIONS

SIDONIA PETRONELA OLEA, VALENTIN ȘTEFAN, Evoluția stării de conservare a unui sit arheologic. Studiu de caz: ansamblul de clădiri și amenajări romane <i>Domus Thermae</i> <i>The Evolution of the State of Conservation of an Archaeological Site. Case Study: Domus Thermae Complex of Roman Buildings and Establishments</i>	277
SORIN ȘERBAN, Restaurarea unui vas ceramic de tip <i>dolium</i> de proveniență romană, descoperit la Războieni – Cetate (jud. Alba) <i>Restoration of a "Dolium" Type Ceramic Vessel of Roman Origin, Discovered at Războieni – Cetate (Alba County)</i>	297
SIDONIA PETRONELA OLEA, Redescoperirea unui patrimoniu – restaurarea unui sfinx funerar din vechea colecție a Muzeului Național al Unirii Alba Iulia <i>Rediscovering a Heritage – Restoration of a Funerary Sphinx from the Old Collection of the National Museum of Unification Alba Iulia</i>	305
VALENTIN ȘTEFAN, Reconstituirea uneltelor și a tehnicilor de prelucrare a pietrei utilizate în antichitatea romană, prin analizarea urmelor rămase pe piese din colecția M.N.U.A.I., Muzeul Principia și zidul castrului roman	

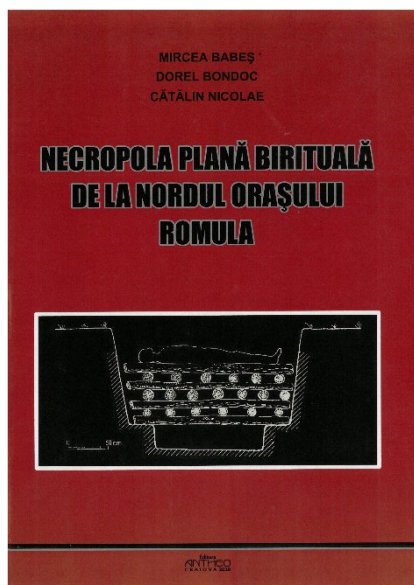
de la Apulum <i>Reconstruction of the Tools and Stone Working Techniques Used in the Roman Antiquity, by Analysing the Traces on Pieces from the Collection of National Museum of Unification Alba Iulia, Principia Museum and the Wall of the Roman Camp from Apulum.....</i>	319
---	-----

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

REVIEWS AND READER'S NOTES

CRISTINEL FÂNTÂNEANU, Ion Tuțulescu, <i>Manifestări timpurii ale Bronzului în zona deluroasă și montană a Olteniei, Râmnicu Vâlcea, Ed. Antim Ivireanul, 2021, 317 pagini, 139 figuri, 7 hărți.....</i>	345
GEORGE BOUNEGRU, Mircea Babeș, Dorel Bondoc, Cătălin Nicolae, <i>Necropola plană birituală de la nordul orașului Romula, Ed. Antheo Craiova, 2020, 357 pagini, 137 planșe, 86 figuri.....</i>	349
Lista autorilor.....	351

Mircea Babeș, Dorel Bondoc, Cătălin Nicolae, *Necropola plană birituală de la nordul orașului Romula*, Ed. Antheo Craiova, 2020, 357 pagini, 137 planșe, 86 figuri.

George BOUNEGRU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Lucrarea apărută la finalul anului 2020, într-un tiraj extrem de redus de numai 100 de exemplare, reunește rezultatele cercetărilor efectuate între anii 1965 și 1986, coordonate de către Mircea Babeș, Dumitru Tudor și Gheorghe Popilian. Este structurată pe cinci mari capitole care urmează unei scurte introduceri: 1. Despre topografia orașului Romula, 2. Istoricul

cercetărilor la Romula, 3. Tipologia mormintelor din Necropola plană de nord a orașului Romula, 4. Descrierea mormintelor, 5. Comentariu arheologic și istoric despre materialele descoperite în interiorul necropolei de la Romula. Volumul se termină cu un catalog al monedelor descoperite în necropola Romulei, în săpăturile din anii 1965-1970 și cu un rezumat în limba engleză (trad. Marilena Pena). Ilustrația este grupată în 137 planșe aflate la final, și 86 figuri încadrate în text.

După capitolele introductive, inerente unei monografii arheologice, capitolul privind tipologia mormintelor reia, aducând la zi, tipologia mormintelor romane a profesorului Mircea Babeș, publicată în urmă cu jumătate de secol. Această tipologie, care a stat la baza tuturor studiilor și monografiilor dedicate descoperirilor funerare romane din provincia Dacia, este completată cu tipuri noi de depuneri funerare. Descrierea mormintelor urmează cronologia campaniilor de cercetare, iar, în urma numerotării continue, rezultă un număr de 268 complexe funerare. Inventarul funerar este analizat pe categorii de obiecte. Ceramica utilizează tipologia întocmită de Gheorghe Popilian. Tipologic, ceramica romană din morminte utilizează un clișeu atât din punctul de vedere al formelor, cât și al asocierilor. Formele ceramice sunt comune atât în necropolele cercetate din Dacia, cât și în spațiul moesic. Făcând o paralelă cu Apulum, ceramica de lux descoperită la Romula este reprezentată de vase glazurate și de cele cu pereți fini și decor în tehnica barbotinei. Lor li se adaugă doar trei fragmente de vase de tip *terra sigillata*. Situația este comună și în cele două

necropole mari de la Apulum, unde vasele de tip *terra sigillata* apar extrem de rar.

Analogiile prezentate pentru piesele metalice, în special pentru cele de podoabă, indică o conexiune strânsă între provinciile dunărene. Numărul mic de cercei din aur este subliniat de către autori, însă acesta nu este deloc surprinzător (pag. 142). Comparativ cu Apulum, unde au fost cercetate substanțial mai multe morminte, procentul descoperirilor de piese din aur raportat la numărul de morminte cercetate este aproximativ același. În necropola nordică de la Apulum, campaniile ultimilor ani au scos la iveală cca. 670 morminte, iar în cinci dintre acestea au fost descoperiți șase cercei din aur. Descoperirile pieselor din metal prețios sunt influențate puternic de locuirea ulterioară din zonă și de intensitatea braconajului. Cu toate acestea, din necropola nordică de la Romula cercetările au scos la iveală, pe lângă piesele de podoabă menționate mai sus, o serie de alte bijuterii întregi sau fragmentare ce pot aduce un plus de informație cu privire la statutul social al celor decedați.

Lipsa calcarului sau a marmurei în zonă a făcut ca Romula să nu beneficieze de monumente numeroase. Cu toate acestea, sunt cunoscute câteva, iar fragmentele sculpturale prezentate în carte indică existența unor monumente funerare ale elitelor locale. O notă aparte o reprezintă epitaful în versuri al lui L. Annius Octavius Valerianus, scrijelit pe un fragment tegular descoperit fortuit pe suprafața necropolei (p. 165-166).

Lucrarea se incheie cu ilustrația mormintelor, realizată riguros. Fiecare mormânt este prezentat cu fotografie și desen plan/profil (acolo unde acestea sunt relevante), alături de inventarul descoperit.

Valoarea cărții prezentate de noi pe scurt este indiscutabilă. Cercetările mai vechi, odată finalizate și rămase nepublicate, ajung adesea să fie date uitării. În cazul de față, gruparea lor în cadrul unei lucrări monografice, oferă autorilor posibilitatea unor concluzii mai ample cu privire la comunitatea de la Romula privită prin prisma descoperirilor funerare. Oferă, totodată, oportunitatea unor comparații cu necropolele cercetate în alte centre ale Daciei romane sau din provinciile învecinate. Chiar dacă se consideră că practicile funerare sunt comune în lumea provincială romană, se observă, totuși, o particularitate pentru fiecare comunitate.

Demersul autorilor așază necropola de la nordul orașului Romula alături de cele de la Alburnus Maior, de la Apulum - *Dealul Furcilor-Podei* și *Stația de Salvare*, sau cele de la Sucidava-Celei, Dioști sau de cimitire romane ale altor comunități locale, studiate și publicate sub forma unor lucrări monografice.